

บทที่ 2

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าวรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งภายในประเทศและต่างประเทศเพื่อใช้เป็นแนวทาง ซึ่งได้นำเสนอตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการขยายโอกาสทางการศึกษา

1. ความหมายของการขยายโอกาสทางการศึกษาและความเสมอภาคทางการศึกษา
2. แนวคิดเกี่ยวกับการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน

แนวทางการดำเนินงานโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา

1. นโยบายการดำเนินงาน
2. วัตถุประสงค์
3. เป้าหมายการดำเนินงาน
4. หลักเกณฑ์การคัดเลือกโรงเรียน

การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา

1. รูปแบบการจัดการเรียนการสอน
2. หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน
3. แนวการจัดการศึกษา

การจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา

1. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)
2. หลักสูตรวิชาสังคมศึกษาปรับปรุง พ.ศ. 2533

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด เกี่ยวกับการขยายโอกาสทางการศึกษา

แนวคิด เกี่ยวกับการขยายโอกาสทางการศึกษามีสาเหตุมาจากการที่รัฐต้องการให้เกิดความเสมอภาคทางการศึกษา จะเห็นได้ว่าได้มีการบรรจุไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 และแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 4-7 เป็นต้นมา การที่จะให้เกิดความเสมอภาคทางการศึกษาขึ้นมาได้ จำเป็นต้องมีมาตรการหรือวิธีการดำเนินการ รัฐจึงได้จัดการขยายโอกาสทางการศึกษาให้กับผู้ด้อยโอกาส

1. ความหมายของการขยายโอกาสทางการศึกษาและความเสมอภาคทางการศึกษา

อุดม ภูประติษฐ์ (2521: 12-13) ได้สรุปความหมายของคำว่า "โอกาส" ไว้ว่า มิได้หมายความแต่เพียงเวลาอย่างเดียว หากรวมถึงสิทธิของการศึกษาด้วยและ เมื่อมีการกล่าวถึงสิทธิและโอกาสแล้วก็มีความเกี่ยวพันถึงปัจจัยอื่น ๆ เช่น ความพร้อมของผู้เรียน คุณวุฒิของครู ประเภทของโรงเรียน อัตราส่วนของนักเรียนต่อครู เป็นต้น

จากการวิจัยของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2517 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2517 : 43-73) ได้จำแนกโอกาสทางการศึกษา ออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. โอกาสในการได้ เข้าศึกษาในโรงเรียนอย่างเสมอภาคกัน
2. โอกาสที่จะได้พัฒนาสมรรถภาพสูงสุดของผู้เรียนตามความถนัดและความสนใจ

ของเด็กแต่ละคน

จึงกล่าวสรุปได้ว่า การขยายโอกาสทางการศึกษา เป็นการให้โอกาสและสิทธิในการเข้ารับการศึกษาอย่างเสมอภาคกัน เพื่อจะได้พัฒนาความสามารถของผู้เรียนตามความถนัดและความสนใจ

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2524 : 14) ได้ให้ความหมายของความเสมอภาคทางการศึกษาไว้ว่า "ความเสมอภาคทางการศึกษาหมายถึงการที่ทุกคนควรได้รับโอกาสทางการศึกษาเท่าเทียมกันในอันที่จะดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างดีที่สุด เท่าที่ความสามารถของตนเองจะอำนวยให้"

เจมส์ โคลแมน (James Coleman, 1975 : 28) ได้สรุปความหมายของความเสมอภาคทางการศึกษาว่า

ความเสมอภาคทางการศึกษาเป็นการทำให้เด็กทุกคนได้ศึกษาเล่าเรียนอย่างเต็มที่ เพื่อที่จะลดความเหลื่อมล้ำต่าง ๆ ซึ่งเนื่องมาจากสภาพทางบ้านของเด็กให้น้อยลง อันจะมีผลกระทบต่อชีวิตและการประกอบอาชีพของเด็กในอนาคตด้วย ความเสมอภาคทางการศึกษาเป็นวิถีทางการศึกษาเป็นวิถีทางไปสู่โอกาสในชีวิตของบุคคล ผู้สำเร็จการศึกษาในระดับต่างกันย่อมมีโอกาสในการเลือกอาชีพที่แตกต่างกันด้วย เช่น ผู้สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาจะได้งานประเภทหนึ่ง ผู้สำเร็จระดับมัธยมศึกษาหรืออาชีวศึกษาก็ได้งานประเภทหนึ่ง และผู้สำเร็จระดับอุดมศึกษาก็ได้งานอีกประเภทหนึ่ง

สรุปได้ว่า ความเสมอภาคทางการศึกษา หมายถึง หลักการ 2 ประเภทคือ ความเสมอภาคในการเข้าศึกษาในโรงเรียนอย่างเสมอภาค และโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของผู้เรียนตามความถนัด และความสนใจของแต่ละบุคคล

เมื่อพิจารณาจากแนวคิดการขยายโอกาสทางการศึกษาก็คือ การทำให้เกิดความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา เพื่อให้ทุกคนจะได้มีโอกาสเท่าเทียมกันในการเข้ารับการศึกษ เพื่อพัฒนาทักษะและความสามารถของตน

แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2532 : 1-12) ได้เน้นถึงความเสมอภาคทางการศึกษามาก จะเห็นได้จากที่ระบุไว้ในหมวดต่าง ๆ คือ

หมวดที่ 1 ความมุ่งหมายข้อ 5 ระบุว่า

ให้มีความมั่นคงและผดุงความเสมอภาค ความสุจริตและมีความยุติธรรม

หมวดที่ 2 แนวนโยบายการศึกษาของรัฐ ข้อ 17 และข้อ 23 ระบุว่า

17. รัฐพึงจัดและส่งเสริมมัธยมศึกษา เพื่อประกันความสามารถในโอกาสที่จะเข้ารับการศึกษาระดับนี้ของพลเมือง โดยจัดให้สอดคล้องความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ตลอดจนให้ประสบการณ์ในการทำงาน

23. รัฐพึงระดมเลือกทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งจากรัฐและท้องถิ่น เอกชน และผู้รับการศึกษาเข้าใช้ในการจัดการศึกษาหาวิธีการสรรหาทรัพยากร เพื่อการศึกษาโดยคำนึงถึงความเสมอภาคระหว่างท้องถิ่นและสถานศึกษา เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด...

หมวดที่ 7 การระดมสรรพกำลังเพื่อการศึกษา ข้อ 54 ระบุว่า

54. รัฐพึงเพิ่มงบประมาณทางการศึกษาสำหรับการศึกษาทุกระดับและ เน้นความสำคัญของการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และการศึกษานอกโรงเรียนเป็นพิเศษ ทั้งนี้โดยอาศัยหลักความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา

ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2535, 12-17) ได้กำหนดแนวนโยบายและแนวทางการจัดการศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับความเสมอภาคทางการศึกษา จะเห็นได้จากที่ระบุไว้ในหมวดต่าง ๆ คือ

หมวดที่ 3 แนวนโยบายการศึกษา ข้อ 4 และ ข้อ 5 ระบุว่า

4. การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาให้ทั่วถึง มีคุณภาพ และสะดวกแก่ผู้เรียน สถานศึกษาของรัฐ และของท้องถิ่นจะต้องจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นบริการแบบให้เปล่า

5. ให้การศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานของปวงชน

รัฐพึงเร่งรัดและขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อปวงชนอย่างทั่วถึง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สูงขึ้น

หมวดที่ 4 แนวทางการจัดการศึกษา ข้อ 2 ข้อ 3 และข้อ 38 ระบุว่า

2. ขยายบริการการศึกษาขั้นพื้นฐานในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย โดยคำนึงถึงสภาพปัญหา ข้อจำกัดและความสามารถพิเศษของผู้เรียน เพื่อให้ผู้ที่อยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบทห่างไกลในเขตชุมชนแออัดในเมือง เขตภูเขาและชายแดน รวมทั้งเด็กที่ต้องย้ายถิ่นตามพ่อแม่ผู้ปกครองไปประกอบอาชีพ สามารถได้รับการศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาอย่างทั่วถึง

3. ปรับปรุงและพัฒนารูปแบบการเข้าศึกษาในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา เพื่อกระจายโอกาสในการเข้ารับการศึกษาให้เป็นธรรม

38. จัดสรรงบประมาณให้แก่หน่วยงานการศึกษาของรัฐโดยให้ความสำคัญแก่การศึกษาระดับมัธยมศึกษา การขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม ดำเนินงานที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ของชุมชน การศึกษาสำหรับผู้บกพร่องทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ การปรับปรุงคุณภาพการศึกษา การวิจัยและพัฒนา มากกว่าการขยายการจัดบริการการศึกษาในระดับสูง

จะเห็นว่ารัฐให้ความสำคัญเรื่องความเสมอภาคทางการศึกษา โดยเฉพาะในข้อ 54. หมวดที่ 7 แสดงว่ารัฐยอมรับถึงกับยอมลงทุนทางการศึกษา (Equality of Educational Investment) ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 4 เป็นต้นมา จึงได้กำหนดเรื่องความเสมอภาคทางการศึกษาไว้ทุกฉบับ ดังนี้

ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) ได้กำหนดนโยบายไว้ข้อ 8 ว่า

8. จัดและส่งเสริมให้มีความเสมอภาคทางการศึกษา โดยรัฐจะเร่งจัดการศึกษาภาคบังคับให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึงทุกท้องถิ่น ส่วนการศึกษาที่มีวิชาภาคบังคับ รัฐจะเร่งจัดการศึกษาภาคบังคับให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึงทุกท้องถิ่น ส่วนการศึกษาที่มีวิชาภาคบังคับ รัฐจะสนับสนุนให้จัดการศึกษาเพื่อให้ประชาชนมีโอกาสที่จะได้รับการศึกษาโดยเสมอภาคกันตามกำลังทางเศรษฐกิจและความเหมาะสมของสภาพท้องถิ่น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2520 : 18)

ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) ได้กำหนดนโยบายไว้ข้อ 7 ว่า

7. จัดและส่งเสริมให้มีความเสมอภาคทางการศึกษา โดยมุ่งทั้งการกระจายสถานศึกษาทางด้านวิชาชีพให้เพียงพอับความต้องการกำลังคนของประเทศและการสร้างเสริมวิชาชีพในสถานศึกษาต่าง ๆ พร้อมทั้งสนับสนุนให้ชาชนบทและกลุ่มที่มีโอกาสน้อยได้รับบริการทางการศึกษาในอัตราส่วนที่ขึ้นเป็นพิเศษ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2524:22)

และในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาในข้อ 3 ความเสมอภาคทางการศึกษา ไว้ดังนี้

จัดและส่งเสริมการจัดการศึกษาให้แก่วัยผู้ด้อยฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมรวมทั้งผู้ที่อยู่ในชนบทได้มีโอกาสรับการศึกษาที่สูงขึ้นและมากขึ้น พร้อมทั้งปรับปรุงการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานทัดเทียมกันในแต่ละสถานศึกษา และแต่ละระดับการศึกษาเพื่อให้เกิดความเสมอภาคทั้งในด้านโอกาสและคุณภาพทางการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2529:3)

และในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2537) ได้กำหนดนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานว่า

เร่งปรับปรุงการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อให้เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน และขยายการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อให้ผู้จบประถมศึกษาได้เข้าเรียนมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2535 : 14)

กล่าวโดยสรุป รัฐบาลได้ให้ความสำคัญของความเสมอภาคทางการศึกษาเป็นอย่างมาก ดังปรากฏในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ได้วางหลักความเสมอภาคทางการศึกษาไว้หลายเรื่อง กล่าวคือ การจัดการศึกษาภาคบังคับให้ทั่วถึง เร่งรัดและขยายการศึกษาระดับมัธยมศึกษาให้เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน ขยายบริการการศึกษาขั้นพื้นฐานในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้ที่อยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ สามารถได้รับการศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาอย่างทั่วถึง ปรับปรุงพัฒนารูปแบบการเข้าศึกษาในระดับประถมศึกษา นอกจากนี้ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 4-7 ได้มีนโยบายจัดและส่งเสริมให้มีความเสมอภาคทางการศึกษาไว้อย่างเด่นชัดทุกฉบับ โดยเฉพาะแผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 5-7 ได้พิจารณาถึงโอกาสทางการศึกษาของประชาชนในชนบทเป็นพิเศษ

2. แนวคิดเกี่ยวกับการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การขยายโอกาสทางการศึกษา มีผู้ให้ทัศนะเกี่ยวกับเรื่องนี้แตกต่างกันเป็น 2 แนวทาง คือ ฝ่ายหนึ่งเห็นด้วยกับการขยายการศึกษาภาคบังคับเป็น 9 ปี หรือขยายโอกาสเรียนต่อในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นอีก 3 ปี และอีกฝ่ายหนึ่งไม่เห็นด้วยกับการขยายการศึกษาภาคบังคับ

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดเป้าหมายในแผนการศึกษา ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม ระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) ไว้ชัดเจน คือ "นักเรียนที่จบประถมศึกษาปีที่ 6 ได้เรียนต่อในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ประมาณร้อยละ 65 - 70 ทั้งนี้เพื่อเป็นการเตรียมการจัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปีในโอกาสต่อไป" (ประมวล เสนาฤทธิ์, 2528 : 8) แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้มีการริเริ่มดำเนินการต่อเนื่องกันมาเป็นเวลานาน (รวม 2 ทศวรรษ) ดังเช่น

ก้อ สวัสดิภาพิษฐ์และคณะ (2524 : 3-4) เสนอว่า การจัดมัธยมศึกษาตอนต้นควรจะเป็นการศึกษาที่ทุกคนมีโอกาสได้เรียน เป็นการศึกษาสากล (Universal Education) การจัดการศึกษาในอนาคตควรจัดให้ประชาชนทุกคนอยู่ในระบบโรงเรียนอย่างน้อยจนมีอายุ 15 ปีบริบูรณ์ หรือจนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

วิบูลย์ลักษณ์ ทองเนื้อ และมนตรี มีลาใบ (2524 : 27) ได้เสนอมาตรการการศึกษาในทศวรรษหน้าว่า ควรเพิ่มการศึกษาภาคบังคับเป็น 9 ปี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชนิดา รัชพลเมืองและคณะ (2527 : 334) ซึ่งสำรวจความเห็นของผู้ปกครองนักเรียน ผู้บริหารโรงเรียน และครูปฏิบัติการสอน พบว่า ทุกกลุ่มมีความเห็นโดยทั่วไปว่า ควรขยายการศึกษา

ภาคบังคับออกไปเป็น 9 ปี ด้วยเหตุผลว่า จบเพียงประถมศึกษาในปัจจุบันยังประกอบอาชีพไม่ได้ และเป็นการยกระดับการศึกษาของชาติด้วย

หวน ศินรุพันธ์ (2530 : 17) กล่าวว่า เป็นเรื่องยากอย่างยิ่งที่จะบังคับให้เด็ก เรียนต่อจาก 6 ปี เป็น 9 ปี เพราะเท่าที่ผ่านมามีเด็กจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วเรียนต่อชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1 ยังไม่ถึงร้อยละ 50 เนื่องจากพ่อแม่ ผู้ปกครองยากจนไม่สามารถให้บุตรหลาน ของตนเรียนต่อในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้... ทั้งยังไม่แน่ใจว่า เมื่อบุตรหลานของตนเรียนต่อชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1 และจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แล้ว จะช่วยแก้ปัญหาความยากจนของครอบครัวได้.. จึงยังไม่ควรขยายการศึกษาภาคบังคับจาก 6 ปี เป็น 9 ปี ในตอนนี้

ระพี สาคริก(2530 : 15) กล่าวว่า ก่อนกล่าวถึงการศึกษาภาคบังคับกับภาวะปัญหา ของสังคมไทย เราต้องทบทวนความเข้าใจที่มีต่อการศึกษาประการหนึ่ง การบังคับคนกับสิ่งที่เป็น เหตุเป็นผลประการหนึ่ง และภาวะที่เป็นปัญหาที่สังคมไทย เผชิญอยู่ในปัจจุบันอีกประการหนึ่ง และ ได้ขยายความเพิ่มเติมว่า การทำให้คนคิดเลข เก่ง เขียนหนังสือและอ่านหนังสือคล่องและอยู่ใน โรงเรียนมากขึ้นไม่ใช่ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่ทำให้สังคมไทยดีขึ้น เสมอไป ไม่บังคับหรือ ยัดเยียดสิ่งที่อยู่ภายนอกให้แก่นักเรียนด้วยอำนาจ

สมชัย วุฒิปรีชา (2533 : 10) สรุปว่า การขยายโอกาสทางการศึกษานั้น เป็น นโยบายของรัฐบาลที่ต้องการขยายโอกาสทางการศึกษา เนื่องจากยังไม่มีมาตรการแก้ไข จะ เรียกว่าการศึกษาภาคบังคับไม่ได้

สุนน อมรวิวัฒน์ (2533 : 18-22) เสนอความเห็นที่ ไม่ควรใช้คำว่าการศึกษา ภาคบังคับ เพราะคำว่าบังคับมีความหมายอยู่ในตัวแล้วทำให้เกิดความสับสนแล้ว และที่สำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ หันมาสนใจจัดการศึกษาสูงกว่าชั้น ป. 6 ทำให้เป็นห่วง ต่อโครงการเด็กเล็กกว่าระดับประถมศึกษา จะไม่ได้รับการสนับสนุนเต็มที่ และในปัจจุบัน การ จัดการเรียนการสอนในกลุ่มทักษะและกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ในระดับประถมศึกษา ยังอ่อนอยู่ไม่เป็น ที่น่าสนใจ เหตุใดจึงจะให้จัดระดับสูงกว่าชั้น ป.6 เพิ่มเข้ามาอีกและการเปิดสอนระดับสูงกว่าชั้น ป. 6 นี้ จะทำให้เกิดปัญหาแย่งเด็กกับกรมสามัญศึกษา

กล่าวโดยสรุป จากแนวคิดของคณะบุคคลที่กล่าวมาข้างต้นนี้ จะเห็นว่ามีทัศนะเกี่ยวกับการขยายการศึกษาภาคบังคับแตกต่างกันแยกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายหนึ่งเห็นด้วยกับการขยายการศึกษาภาคบังคับเป็น 9 ปี และอีกฝ่ายหนึ่งไม่เห็นด้วยกับการขยายการศึกษาภาคบังคับ

แนวทางการดำเนินงานโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ เป้าหมายการดำเนินงาน หลักเกณฑ์การคัดเลือกโรงเรียน การบริหารโครงการ และการจัดการด้านงบประมาณ ไว้ดังรายละเอียดต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534)

1. นโยบายการดำเนินงาน

นโยบายการดำเนินงานโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ในความรับผิดชอบของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กำหนดไว้ดังนี้

1. เร่งรัดการขยายโอกาสและบริการทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ให้กระจายไปสู่ประชาชนส่วนภูมิภาคอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่ม เด็กและ เยาวชนผู้ด้อยโอกาสในชุมชน เมืองและชุมชนชนบทห่างไกล
2. ส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนและผู้ปกครองนักเรียน เห็นความสำคัญและคุณค่าของการศึกษา ต่อการพัฒนาตนเอง พัฒนาอาชีพและพัฒนาสังคมส่วนรวม
3. เร่งพัฒนาการจัดกระบวนการบริหาร กระบวนการเรียนการสอน และการนิเทศติดตามผล เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน ให้มีความรู้ ความสามารถและทักษะขั้นพื้นฐาน โดยเน้นการพัฒนาทักษะด้านอาชีพให้สามารถพึ่งตนเองได้ ตลอดจนมีคุณธรรม จริยธรรม และตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. วัตถุประสงค์

โครงการขยายโอกาสทางการศึกษา กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. เพื่อยกระดับความรู้ขั้นพื้นฐาน ให้ประชาชนผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาได้เรียนสูงขึ้นไปถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
2. เพื่อปูพื้นฐานการดำเนินงานขยายการศึกษาภาคบังคับจาก 6 ปี เป็น 9 ปี
3. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ และมีโอกาสพัฒนาทักษะในวิชาอาชีพที่ตนมีความถนัดและสนใจ สำหรับการดำรงชีวิตที่ดีขึ้นต่อไป

3. เป้าหมายการดำเนินงาน

เป้าหมายในปีการศึกษา 2533 ตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา (นำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับ) เปิดดำเนินการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนประถมศึกษา ต่อจากชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อีก 3 ปี โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปีการศึกษา 2533 ใน 72 จังหวัดทั่วประเทศ (ยกเว้นกรุงเทพมหานคร) จำนวนจังหวัดละ 1-3 โรงเรียน รวม 119 โรงเรียน ซึ่งกระจายอยู่ใน 119 ตำบล 115 อำเภอ มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 3,868 คน

4. เป้าหมายในปีการศึกษา 2534

เพื่อให้การดำเนินการโครงการฯ เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด ในปีการศึกษา 2534 จึงให้จังหวัดต่าง ๆ เปิดโรงเรียนในโครงการฯ เพิ่มขึ้นจำนวน 3 โรงเรียนทุกจังหวัด (ยกเว้นกรุงเทพมหานคร) รวมจำนวนโรงเรียนที่เปิดเพิ่ม 97 โรงเรียน กระจายอยู่ใน 97 ตำบล 96 อำเภอ โดยมีจำนวนนักเรียนประมาณ 17,280 คน

นอกจากนี้ยังได้เปิดดำเนินการเพิ่มเติมในปีการศึกษา 2534 เพื่อตอบสนองนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการอีก 1,150 โรงเรียน ใน 72 จังหวัดทั่วประเทศ โดยมีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้นประมาณ 42,765 คน

เป้าหมายในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ กำหนดเป้าหมายที่จะดำเนินการโรงเรียนในโครงการฯ เพิ่มอีกประมาณปีละ 1,000 โรงเรียน ตลอดช่วงแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ระยะที่ 7 เพื่อตอบสนองนโยบายเร่งรัดการขยายโอกาสทางการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

กำหนดเป้าหมายที่จะเปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดจากเดิมซึ่งดำเนินการอยู่ในปี 2534 จำนวน 1,366 โรงเรียน เพิ่มขึ้นเป็น 2,500 โรงเรียน ในปี 2535 และเพิ่มเป็น 6,500 โรงเรียน เมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ระยะที่ 7

เป้าหมายจำนวนห้องเรียนที่เปิดดำเนินการในปี 2535 รวมทุกชั้นเรียน 4,869 ห้องเรียน และเพิ่มขึ้นเป็น 17,820 ห้องเรียน เมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติระยะที่ 7

ส่วนเป้าหมายจำนวนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ในปี 2535 รวม 174,000 คน และเพิ่มขึ้นเป็น 712,800 คน เมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ระยะที่ 7

5. หลักเกณฑ์การคัดเลือกโรงเรียน

เพื่อให้การดำเนินงานโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นไปตามนโยบาย บรรลุผลตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้ จึงกำหนดหลักเกณฑ์การคัดเลือกโรงเรียนที่จะเปิดทำการสอน ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ไว้ดังนี้

ให้สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด พิจารณาคัดเลือกโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัด เพื่อเปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตามคุณลักษณะดังนี้

1. เป็นโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในท้องถิ่นที่เมื่อเปิดสอนแล้ว จะไม่เป็นผลกระทบกระเทือนต่อโรงเรียนในทุกลูกสังกัดที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
2. เป็นโรงเรียนที่อยู่ในเขตพื้นที่ที่มีอัตราการเรียนต่อระดับมัธยมศึกษาตอนต้นต่ำ อันเนื่องมาจากปัญหาภูมิประเทศไม่เอื้ออำนวยต่อการเดินทาง และประชาชนมีฐานะทางเศรษฐกิจยากจน
3. โรงเรียนอยู่ในสภาพที่มีความเหมาะสมและพร้อมเพียงพอที่จะดำเนินการได้
4. มีสำเร็จด้านการเรียนการสอนกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพระดับประถมศึกษา และมีช่องทาง สามารถสนับสนุนให้นักเรียนมีรายได้ระหว่างเรียนได้
5. ผู้บริหารโรงเรียนและคณะครูมีความสนใจ ตั้งใจ กระตือรือร้น และเสียสละ ส่งเสริมและสนับสนุนที่จะปฏิบัติงานในบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของโครงการฯ อย่างต่อเนื่อง
6. ผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนในท้องถิ่น สนใจ ยินดีให้การสนับสนุนส่งบุตรหลาน เข้าเรียน ทั้งสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ
7. พิจารณาเปิดโรงเรียนให้อยู่ในลักษณะของการกระจายอย่างทั่วถึง รวมจำนวนโรงเรียนที่เปิดประมาณ 1/4 ของจำนวนกลุ่มโรงเรียนของทั้งจังหวัด

การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้กำหนดรูปแบบการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน และแนวการจัดการศึกษาภาคบังคับต่ออีก 3 ปีในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาไว้ดังนี้

1. รูปแบบการจัดการเรียนการสอน

1.1 จัดดำเนินการเรียนการสอนแบบในระบบโรงเรียน โดยจัดในโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

1.2 นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรียนต่อไปในโรงเรียนที่เปิดทำการสอนตามโครงการ หรือสมัครเข้าเรียนในโรงเรียนที่เปิดดำเนินการ

1.3 เป็นการจัดการศึกษาแบบให้เปล่า ผู้เข้าเรียนไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายโดยให้รัฐบาล เป็นผู้จัดงบประมาณ เพื่อสนองการทดลองตามโครงการ

2. หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน

2.1 คำเนินการตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

2.2 หลักสูตรประกอบด้วย

ก. วิชาบังคับ

- วิชาบังคับแกน
- วิชาบังคับเลือก

ข. วิชาเลือกเสรี

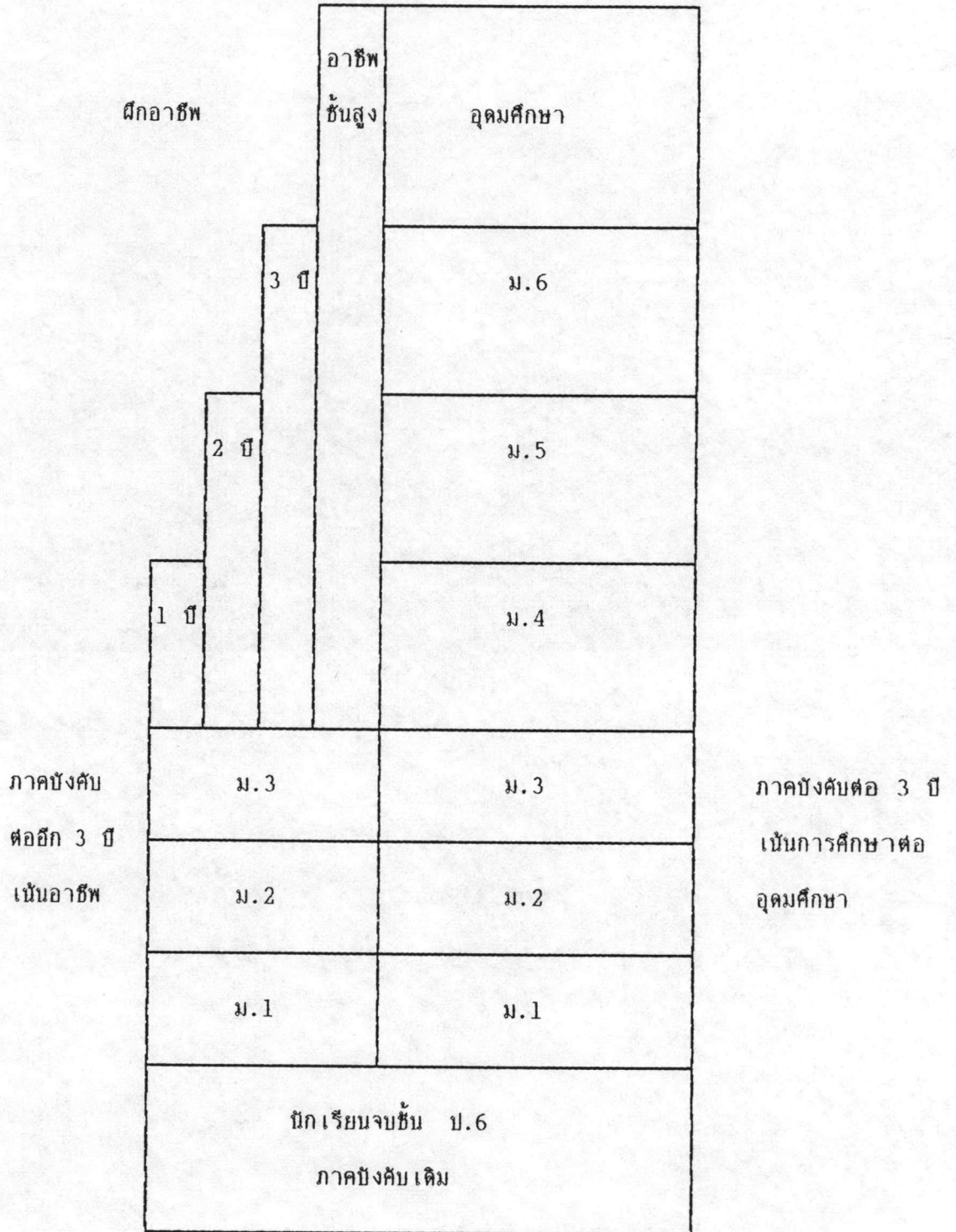
ค. กิจกรรม

โดยให้ผู้เรียน เลือก เรียนวิชาที่พินิจมากขึ้น จัดสอนวิชาที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และความต้องการพัฒนาประเทศ

แบบ เรียนและสื่อการเรียนการสอนใช้แบบเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการ กำหนดโดยสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจัดสรรแบบเรียน เครื่องเขียนให้นักเรียน

ในการจัดการศึกษาระดับนี้ ให้มีการยืดหยุ่นในการจัดการเรียนการสอนการปฏิบัติจริง ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมในหลักสูตรและมีการประสานงานในการฝึกอบรมในท้องถิ่น

3. แนวการจัดการศึกษาภาคบังคับต่ออีก 3 ปี

1.2 นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรียนต่อไปในโรงเรียนที่เปิดทำการสอนตามโครงการ หรือสมัครเข้าเรียนในโรงเรียนที่เปิดดำเนินการ

1.3 เป็นการจัดการศึกษาแบบให้เปล่า ผู้เข้าเรียนไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายโดยให้รัฐบาล เป็นผู้จัดงบประมาณ เพื่อสนองการทดลองตามโครงการ

2. หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน

2.1 ดำเนินการตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

2.2 หลักสูตรประกอบด้วย

ก. วิชาบังคับ

- วิชาบังคับแกน
- วิชาบังคับเลือก

ข. วิชาเลือกเสรี

ค. กิจกรรม

โดยให้ผู้เรียนเลือกเรียนวิชาชีพให้มากขึ้น จัดสอนวิชาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และความต้องการพัฒนาประเทศ

แบบเรียนและสื่อการเรียนการสอนใช้แบบเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการ กำหนดโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติจัดสรรแบบเรียน เครื่องเขียนให้นักเรียน

ในการจัดการศึกษาระดับนี้ ให้มีการยืดหยุ่นในการจัดการเรียนการสอนการปฏิบัติจริง ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมในหลักสูตรและมีการประสานงานในการฝึกอบรมในท้องถิ่น

การจัดแบ่งเป็น 2 สาย

1. สายสามัญศึกษาเน้นการศึกษาต่อระดับสูง
2. สายประถมศึกษาเน้นการฝึกวิชาชีพตามความต้องการของสังคม
3. การเรียนทั้ง 2 สาย ผู้เรียนที่จบในชั้นหนึ่ง ๆ อาจเปลี่ยนสายได้ แต่ต้องเรียนบางวิชาเพิ่มเติม

(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534 : 9-10)

จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาในความรับผิดชอบของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาตินั้น มีประเด็นที่น่าสงสัย อาทิ ความสะดวกในการเดินทางมาเรียน เหตุผลที่เด็กมาเข้าเรียน เหตุผลที่เด็กไม่มาเข้าเรียน อาคารสถานที่ บุคลากร อุปกรณ์การเรียนการสอน ซึ่งเป็นประเด็นที่จะก่อให้เกิดปัญหาได้ทั้งสิ้น

การจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนโครงการขยายทางการศึกษา

การจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษานั้นใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ตามรูปแบบการจัดดำเนินการจัดการเรียนการสอนแบบในระบบโรงเรียน

1. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

(กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ, 2534)

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นกระบวนการทางด้านความคิดและการปฏิบัติ ในโครงสร้างได้ลดจำนวนคาบวิชาบังคับและเพิ่มจำนวนคาบของวิชาเลือกเสรีให้มากขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนวิชาสามัญ และวิชาอาชีพได้อย่างกว้างขวาง มีคาบเวลาสำหรับผู้เรียนได้ทำกิจกรรมอิสระ อันจะนำไปสู่การค้นพบความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเองได้อย่างแท้จริง

หลักการของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2521)

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น มีหลักการดังนี้

หลักการของหลักสูตรข้อที่ 1 ระบุว่า มุ่งให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง เพื่อสนองหลักการดังกล่าว หลักสูตรจึงกำหนดให้มีวิชาเลือกอย่างหลากหลายทั้งวิชาบังคับ เลือกและวิชาเลือก เสรี

หลักการของหลักสูตรข้อที่ 2 ระบุว่า เป็นการศึกษาทั่วไป เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับ ประกอบสัมมาอาชีพหรือการศึกษาต่อ ดังนั้น หลักสูตรจึงได้กำหนดให้มีวิชาบังคับซึ่งประกอบด้วย วิชาต่าง ๆ ที่ทุกคนจำเป็นต้องรู้

หลักการของหลักสูตรข้อที่ 3 ระบุว่า เป็นการศึกษาที่สนองความต้องการของท้องถิ่น และประเทศชาติ หลักสูตรจึงเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตร โดยจัดทำรายวิชาเพิ่มเติม ปรับ เปลี่ยนคำอธิบายรายวิชาและพัฒนาสื่อการเรียนการสอนได้

จุดหมาย

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิตและการศึกษาต่อ ให้สามารถเลือกแนวทางที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคมตามบทบาทและหน้าที่ของตนในฐานะ เป็นพลเมืองดี ตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยให้ผู้เรียนมีความรู้ และทักษะเพียงพอที่จะเลือกและตัดสินใจประกอบสัมมาอาชีพ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีนิสัยในการปรับปรุงงานตนเองและสังคม เสริมสร้างอนามัยชุมชนและครองชีวิตโดยคำนึงถึงประโยชน์ต่อสังคม

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ จะต้องมุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีความรู้และทักษะในวิชาสามัญ และทันต่อความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่าง ๆ
2. สามารถปฏิบัติตนในการรักษา และเสริมสร้างสุขภาพอนามัยของตนเองและชุมชน
3. สามารถวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน และเลือกแนวทางการแก้ปัญหาให้สอดคล้องกับข้อจำกัดต่าง ๆ
4. มีความภูมิใจในความเป็นไทย สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เต็มใจช่วยเหลือผู้อื่นตามความสามารถของตน
5. มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถสร้างและปรับปรุงแนวทางปฏิบัติที่จะทำให้เกิดความเจริญแก่ตนเองและชุมชน
6. มีทัศนคติที่ดีต่อสัมมาอาชีพทุกชนิด มีนิสัยรักการทำงาน และมีความสามารถในการเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับความถนัดและความสนใจของตนเอง
7. มีทักษะพื้นฐานในการประกอบสัมมาชีพ มีความสามารถในการจัดการ และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

8. เข้าใจสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในชุมชน สามารถเสนอแนวทางพัฒนาชุมชนภูมิปัญญาในการปฏิบัติตนตามบทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน ตลอดจนอนุรักษ์และเสริมสร้างสิ่งแวดล้อม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนของตน

แนวการดำเนินการ

เพื่อให้มีการจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ ประสบความสำเร็จตามจุดหมายข้างต้น จึงกำหนดแนวการดำเนินการไว้ดังนี้

1. จัดให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนอย่างหลากหลาย เพื่อสำรวจความถนัดและความสนใจ
2. จัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้รู้จักและเข้าใจตนเอง และสามารถแสวงหาแนวทางในการพัฒนาตนเอง
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทางด้านวิชาการอย่างเต็มความสามารถ และได้มีโอกาสหาความรู้ และทักษะจากแหล่งวิทยาการ สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระ
4. จัดให้มีการศึกษา ติดตาม และแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง
5. ในการจัดการเรียนการสอน ให้ใช้วิธีผสมผสานการให้ความรู้กับการปฏิบัติจริง โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล และกระบวนการกลุ่ม
6. ให้ท้องถิ่นปรับรายละเอียด เนื้อหาของรายวิชาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ส่งเสริมให้ท้องถิ่นจัดทำรายวิชาที่สนองความต้องการของท้องถิ่น และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดในการสร้างสรรค์งาน
7. ในการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดแทรกการเสริมสร้างค่านิยม และการพัฒนาจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ
8. ในการส่งเสริมสร้างค่านิยมที่ระบุไว้ในจุดหมาย ต้องปลูกฝังค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน เช่น ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีวินัย รับผิดชอบ ฯลฯ ควบคู่ไปด้วย
9. ในการจัดการเรียนการสอน ให้คำนึงถึงความต่อเนื่องกับหลักสูตรประถมศึกษาด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

ปริศนา โนมพรรณ (2532:90-110) วิจัยเรื่อง "ปัญหาการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตามการรับรู้ของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้" มีวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษาปัญหาการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตามการรับรู้ของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการใช้หลักสูตรเพื่อการเรียนการสอน ครูผู้สอน นักเรียน และการใช้แหล่งวิทยาการในชุมชน ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามการรับรู้ของครูสังคมศึกษา เกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ประกอบด้วยคำถามแบบตรวจคำตอบแบบมาตราส่วนประเมินค่า แบบคำถามปลายเปิดส่งไปสอบถามครูสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน 161 คน จากโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ 83 โรงเรียนนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาข้อสรุป คำขวัญ เลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่าครูสังคมศึกษารับรู้ว่ามีปัญหาการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาด้านการใช้หลักสูตรเพื่อการเรียนการสอนและด้านนักเรียน เป็นปัญหามาก แต่ปัญหาด้านครูผู้สอนและด้านการใช้แหล่งวิทยาการในชุมชน เป็นปัญหาน้อย

วิจิตรา บุขบา (2534 : 154 : 160) วิจัยเรื่อง "การใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ" มีวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษาสภาพการใช้หลักสูตรและศึกษาปัญหาในการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ประกอบด้วยคำถามแบบตรวจสอบรายการแบบเต็มค่า และแบบปลายเปิด ส่งไปสอบถามศึกษานิเทศก์จังหวัดจำนวน 72 คน ศึกษานิเทศก์อำเภอจำนวน 114 คน ที่รับผิดชอบการดำเนินงานตามโครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับ ผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการ

ประถมศึกษาแห่งชาติ จำนวน 110 คน ครูหัวหน้ากลุ่มวิชาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา
ขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จำนวน 595 คน นำข้อมูลมา
วิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ พบว่าโรงเรียนยังมีเอกสารหลักสูตรไม่เพียงพอ
บุคลากรไม่เพียงพอถึงอำนวยความสะดวกไม่เพียงพอ ขาดการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรอย่าง
เป็นระบบ ผู้บริหารไม่มีเวลาพิเศษ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ใน
การนิเทศ

ฉวีวรรณ พูลนาผล (2535 : 186-197) วิจัยเรื่อง "สภาพและปัญหาการใช้หลักสูตร
ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครปฐม"
มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาสภาพ และปัญหาการใช้หลักสูตรในโรงเรียนขยายโอกาสทางการ
ศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถาม
ประกอบด้วยคำถามแบบสัมภาษณ์ และแบบศึกษาเอกสาร ส่งไปสอบถามผู้บริหารโรงเรียนขยาย
โอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 23 คน ครูหัวหน้ากลุ่มวิชาในโรงเรียนขยายโอกาสทาง
การศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 115 คน นำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ
พบว่ามีปัญหาในเรื่อง บุคลากรไม่เพียงพอ งบประมาณไม่เพียงพอและได้มาล่าช้า เอกสารหลักสูตร
ไม่เพียงพอ ถึงอำนวยความสะดวกไม่เพียงพอ ครูขาดความรู้เรื่องหลักสูตร การทำแผนการสอน
การสร้างเครื่องมือทดสอบ วิธีสอน การผลิตและใช้สื่อ ขาดการนิเทศที่เป็นระบบ ขาดบุคลากรที่มี
ความรู้ความสามารถในการนิเทศ

ยุวดา หารราชกุล (2535 : 211-226) "สภาพการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน
โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคใต้" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัด
การเรียนการสอน ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารและครู ในโรงเรียนโครงการ
ขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามประกอบด้วยคำถามแบบกำหนด
คำตอบให้เลือก แบบมาตราส่วนประเมินค่าแบบคำถามปลายเปิด และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง
ส่งไปสอบถามผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 219 คน ครูประจำชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ครูที่สอนวิชาสามัญ
หรือครูที่สอนวิชาอาชีพหรือครูวิชาการโรงเรียนจำนวน 628 คน ในโรงเรียนโครงการขยาย
โอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขต
การศึกษา 3 นำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และหาค่าส่วน

เบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่า มีปัญหาในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับ
งบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติซึ่งไม่เพียงพอและล่าช้า สื่อการ
สอนมีไม่เพียงพอ ครูขาดความรู้ความชำนาญและไม่มีเวลาผลิตสื่อ วัสดุ แก้ว อากาศเรียนห้อง
เรียนไม่เพียงพอและชำรุดผู้ปกครองต้องการให้เด็กประกอบอาชีพมากกว่าเรียนต่อ ขวัญกำลังใจ
ของครูด้าน เงิน เดือนและผลประโยชน์ ก็ถูกลดอยู่ในระดับน้อย

ไพบุลย์ เดชคำภู (2535 : 143-149) วิจัยเรื่อง "สภาพการจัดการเรียนการสอน
ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" มี
วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอน ความต้องการและความคิดเห็นของ
ผู้ปกครองที่ส่งเด็กเข้าเรียนในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานความต้อง
การ และความรู้เดิมของนักเรียนที่เรียนต่อในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามประกอบด้วยคำถาม แบบกำหนดคำตอบให้เลือก แบบ
มาตราส่วนประเมินค่า แบบสัมภาษณ์ แบบทดสอบ ส่งไปสอบถาม ผู้บริหารโรงเรียน 114 คน
ครู 342 คน ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานผู้ปกครองนักเรียน 96 คน
และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 384 คน ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทาง
การศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตการศึกษา 11 นำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ หาค่า
ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลวิจัยพบว่า การประสานงานกับหน่วยงานอื่น
ทำได้น้อย หน่วยงานที่รับผิดชอบยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการครูผู้สอนในวิชาต่าง ๆ
ไม่เพียงพอ งบประมาณยังไม่เพียงพอและล่าช้า วัสดุ ครุภัณฑ์ และสื่อการสอนขาดแคลน ผู้ปกครอง
แสดงความคิดเห็นว่า ถ้าโรงเรียนเก็บค่าบำรุงการศึกษาหรือไม่เปิดสอนมัธยมศึกษา จะไม่ส่งลูกเรียน
เพราะฐานะยากจน และโรงเรียนอยู่ไกล

สมใจ ชมวีจิตร (2536 : 186-198) วิจัยเรื่อง "สภาพการจัดการเรียนการสอนใน
โรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลาง" มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ
ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอน สืบหาความพร้อมการจัดการเรียนการสอนและศึกษา
การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานใน
ภาคกลาง ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยคำถามแบบกำหนดคำตอบให้เลือก
แบบมาตราส่วนประเมินค่าและแบบปลายเปิด ส่งแบบสอบถามเพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียน

การสอน และปัญหาอุปสรรคของโครงการ ตลอดจนความต้องการและข้อเสนอแนะอื่น ๆ แบบสำรวจเพื่อศึกษาความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลาง และแบบสัมภาษณ์ผู้บริหารหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งใน และนอกสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลางไปยังผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 134 คน ครูผู้สอนในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 402 คน และผู้บริหารหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 147 คน นำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ และหาค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่าการติดต่อประสานงานในระดับจังหวัดมีน้อยงบประมาณไม่เพียงพอ ลำช้า วัสดุเก่า วัสดุของเดิมไม่เพียงพอ สื่อการสอนไม่เพียงพอ ผู้ปกครองต้องการให้เด็กประกอบอาชีพมากกว่าเรียนต่อ เอกสารการเรียนไม่เพียงพอ ครูมีปัญหาไม่เข้าใจระเบียบการวัดและประเมินผลอาคารเรียนและห้องเรียนไม่เหมาะสมและไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน ห้องทดลองและห้องฝึกงานไม่เพียงพอ

ผู้วิจัยได้รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา และสภาพการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษา สรุปได้ดังนี้

งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนและการใช้หลักสูตรโดยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาความคิดเห็นของครู เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนใหญ่เป็นแบบสอบถามการวิจัยสรุป พบว่า เนื้อหาวิชาในหลักสูตรมีมากเกินไป ไม่สามารถสอนให้ครอบคลุมทั้งหมดได้ วัสดุประสงค์ เขียนไม่ชัดเจน ยากแก่การปฏิบัติการเรียนการสอน เอกสารหลักสูตรไม่เพียงพอ บุคลากรไม่เพียงพอ งบประมาณไม่เพียงพอ เป็นต้น

จากการศึกษางานวิจัยดังกล่าวนี้พบว่า เป็นประโยชน์ เพื่อให้ผู้วิจัยจะได้ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องที่จะทำการวิจัยครั้งนี้ เพราะส่วนใหญ่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการ

วิจัยในเรื่องความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุง และพัฒนาการเรียนการสอนสังคมศึกษาในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาให้มีประสิทธิภาพต่อไป